

Miljösamverkan
Sverige

Stöd till verksamhetsutövare vid underhållsröjning

Länsstyrelserna

Huvudmän

Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Jordbruksverket samt Havs- och vattenmyndigheten

Webbplats

www.miljosamverkansverige.se

E-postadress

miljosamverkansverige@lansstyrelsen.se

Rapporten godkänd av Miljösamverkan Sveriges styrgrupp

31 januari 2020

Omslagsbild

Foto: Karin Kanterud, Länsstyrelsen i Kronobergs län

Innehållsförteckning

1.	Inledning	4
2.	När ska en anmälan för samråd göras?	5
3.	Underhållsröjning	6
4.	Försiktighetsåtgärder	7
	Försiktighetsåtgärder vatten	7
	Försiktighetsåtgärder mark.....	7
	Försiktighetsåtgärder träd	7
	Försiktighetsåtgärder röjningsavfall	8
	Fornlämningar	8
	Skyddade arter och områden.....	9
	Tänk också på	10
	Övriga upplysningar	10
5.	Anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken	11
	När får jag börja?	11
	Vad betyder besluten?	11
	Avskriva.....	12
	Avvisa.....	12
	Ingen erinran	12
	Föreläggande	12
	Beslut om förbud.....	12
	Beslut om förväntad handläggningstid.....	12

1. Inledning

Om du ska utföra en åtgärd som riskerar att väsentligt förändra naturmiljön ska du samråda med Länsstyrelsen först. Det gäller även områden som inte är skyddade. En anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken ska göras då en åtgärd inte är anmälnings- eller tillståndspliktigt enligt någon annan bestämmelse i miljöbalken men väsentligt kan förändra naturmiljön.

Detta stöd riktar sig till dig som verksamhetsutövare som planerar och jobbar med underhållsröjningar och har tagits fram i syfte att underlätta för dig att själv utforma dina försiktighetsåtgärder och din egenkontroll. I förlängningen syftar detta till att minska antalet anmälningar för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken där det egentligen inte behövs eftersom de egna försiktighetsåtgärderna bedöms vara tillräckliga. Denna del av stödet fokuserar på vanligt förekommande ingrepp i naturmiljöer vid underhållsröjningar. Med naturmiljöer menas naturmark i vid bemärkelse samt kulturmiljöer och landskapsbild. Stöd har också tagits fram för dragning av markkabel och för handläggare på Länsstyrelse som prövar dessa anmälningar för samråd.

Stödet är avgränsat till underhållsröjning av luftledningarna eftersom det är en av de vanligaste typerna av samrådsärenden. Stödet behandlar därmed inte exempelvis underhållsröjning av staggator vid master eller liknande även om samma principer gäller även för dessa och andra liknande verksamheter.

2. När ska en anmälan för samråd göras?

Ibland kan det vara svårt att bedöma i hur stor omfattning en åtgärd kan komma att väsentligt förändra naturmiljön. Utgångspunkten är att känsligare naturmiljöer lättare blir väsentligt förändrade av ingrepp och att mer omfattande försiktighetsåtgärder behövs för att undvika skador.

Miljöer som lättare påverkas är exempelvis våtmarker, vattendrag, ängs- och betesmarker med rik flora och viktiga kulturmiljöer. Vissa typer av åtgärder kan ändå ske inom dessa utan att naturmiljöerna påverkas.

Miljöer som brukar påverkas i mindre utsträckning är exempelvis åkermark, vägrenar, befintliga luft- eller markledningsgator, ruderatmark och liknande. Även dessa kan i vissa fall vara känsliga eller ha höga naturvärden.

I de fall som åtgärden inte väsentligt förändrar naturmiljön, vilket kan vara effekten av att ledningsgatan har underhållits kontinuerligt, av de försiktighetsåtgärder som vidtas eller av att åtgärden som sådan leder till begränsad påverkan, behöver inte någon anmälan för samråd göras. Naturmiljön i kraftledningsgator som röjs ungefär vart 5:e år har i stor utsträckning anpassat sig efter röjningarna och behovet av försiktighetsåtgärder är då mindre. För kraftledningsgator som inte har röjts på 10 år eller mer har naturmiljön inte anpassats efter röjning och naturvärden kopplade till frånvarande röjning har kunnat uppkomma. Fler försiktighetsåtgärder behöver då vidtas och anmälan för samråd behöver göras i större utsträckning.

Anmälan för samråd innebär inte ansvarsfrihet för verksamhetsutövaren om någon oförutsedd skada uppstår, utan verksamheten behöver då anpassas ytterligare för att skadan ska förhindras eller åtgärdas. På samma sätt ska tillräckliga försiktighetsåtgärder vidtas för att skada ska förhindras eller åtgärdas även om anmälan för samråd inte har skett. Ansvaret ligger därmed på verksamhetsutövaren oavsett om samråd har anmälts eller ej. Det kan därför vara lämpligt att dokumentera platsen före och efter åtgärden som en del i egenkontrollen.

Notera att det material som Länsstyrelsen har tillgång till, såsom inventeringar, databaser med mera, inte är heltäckande. Det är även där verksamhetsutövarens ansvar att skaffa sig den kunskap som behövs för att kunna förutsäga åtgärdens effekter på naturmiljön på platsen. På Länsstyrelsens Webbgis finns kartskikt över dokumenterade natur- och kulturmiljövärden tillgängliga, du kan även ladda ned kartskikten via Länsstyrelsens Geodatakatalog.

3. Underhållsröjning

När underhållsröjning planeras behöver den utformas för att ta extra hänsyn till känsliga natur- och kulturmiljöer. Exempelvis brukar våtmarker, vattendrag, ängs- och betesmarker med värdefull flora, fornlämningar, alléer och liknande vara sådana miljöer där det behövs fler försiktighetsåtgärder. Istället brukar underhållsröjningar i kontinuerligt underhållsröjda ledningsgator, åkermark, vägrenar, ruderatmark och liknande sällan kräva särskilt många försiktighetsåtgärder ur naturvårdssynpunkt.

Vanliga exempel på försiktighetsåtgärder inom utpekade naturmiljöer finnas nedan. Om de föreskrivna försiktighetsåtgärderna vidtas, innebär det oftast att en väsentlig förändring av naturmiljö inte riskeras och samråd behöver därför inte ske. Om de föreskrivna försiktighetsåtgärderna inte kan vidtas riskerar en väsentlig förändring av naturmiljön att ske och åtgärden behöver då anmälas för samråd inom den aktuella naturmiljön.

Eftersom underhållsröjningar ofta gäller en ganska lång sträcka med många olika naturmiljöer, behöver olika försiktighetsåtgärder vidtas på olika platser. Enbart de delar av underhållsröjningen där det trots vidtagna försiktighetsåtgärder finns risk att väsentlig förändring av naturmiljön kan uppstå, behöver anmälas för samråd. Övriga delar behöver inte anmälas för samråd till Länsstyrelsen. Vid en anmälan behöver det därför framgå vilka delar av underhållsröjningen som samrådet gäller, vilka försiktighetsåtgärder som planeras samt vilken risk för skada som verksamhetsutövaren bedömer ändå finns.

Det är viktigt att både de som planerar och de som utför underhållsröjningsarbetet på plats har kunskap om vilka träd och buskar som behöver avverkas och vilka som kan stå kvar utan att hota ledningen. Detta för att kunna bedöma om samråd kan komma att krävas för någon del och vilka försiktighetsåtgärder som kan vara aktuella.

Följande är saker som man behöver tänka på/ta hänsyn till för att avgöra om samråd krävs eller ej. Observera att detta gäller endast för återkommande röjning inom befintliga ledningsgator. För kanträdsavverkning, kanträdstoppkapning och breddning kan samråd behövas ändå. Samma typ av försiktighetsåtgärder kan även tillämpas för underhållsröjning av staggator till master eller andra liknande åtgärder.

Om det av någon anledning inte går att följa försiktighetsåtgärderna nedan eller om du bedömer att åtgärden i alla fall kan komma att väsentligt förändra naturmiljön ska en anmälan för samråd göras. Anmälan bör då bara omfatta de delar som du bedömer kan påverka naturmiljön.

4. Försiktighetsåtgärder

Försiktighetsåtgärder vatten

Vid passage förbi vattendrag bör en skyddszon sparas. Skyddszonens bredd beror på hur brett område runt vattendraget som har naturvärden kopplade till vattendraget, vilket vanligtvis är mellan 2 till 10 meter. Inom skyddszonen bör ingen körning med arbetsfordon ske och lågväxande vegetation som aldrig kommer att nå upp i ledningshöjd inom ledningens säkerhetsområde ska lämnas orörd. Där ledningen korsar bäckar bör endast de träd som hotar ledningen tas ner. Träd inom eventuella forsområden i åar och bäckar bör inte tas ner alls utan beskärs om de hotar ledningen.

- * *Utmed vattendrag finns ofta naturmiljöer på land som hör ihop med vattendragen, såsom sumpskog, svämplan, rasbranter, med mera. Åtgärder inom dessa miljöer påverkar vattendraget i stor utsträckning, exempelvis genom att skuggande vegetation tas bort, erosionskänslig jord hamnar i och grumlar vattendraget, områdena ofta är blöta och känsliga för körskador och liknande.*

Försiktighetsåtgärder mark

Körskador bör undvikas. Detta är särskilt viktigt vid körning inom ängs- och betesmarker, skogliga nyckelbiotoper, våtmarker och vid vattendrag. Att bedöma körskada kan vara svårt, här är några exempel på vad en skada kan vara.

Med körskada avses till exempel:

- Alla typer av spår som inte återställs av sig självt inom 1-2 år, så att det inte längre går att se att någon kört på marken.
 - Blöt mark – alla typer av spår som leder till att vatten tar en annan väg, risk för grumling och förändrat djup/läge av vatten räknas som en körskada.
 - Gräsmarker – alla typer av spår som förstör grässvålen, skapar upptryckta kanter runt hjulspåret som i sin tur ligger lägre än omgivande mark. Spår som endast syns som en ”ruggning” i markytan räknas inte som en skada.
- * *Körskador kan bland annat leda till att vatten tar nya vägar i landskapet, att vattendrag grumlas eller däms. I gräsmarker med värdefull flora finns det en risk att körskadorna ändrar växtsammansättning och arter som snabbt koloniserar bar jord tar över.*

Försiktighetsåtgärder träd

Om alléträd som omfattas av biotopskyddsbestämmelserna eller träd som klassas som särskilt skyddsvärda berörs av åtgärden kan den behöva anmälas för samråd. Döda grenar kan beskäras utan att anmälan för samråd behövs. Kan åtgärden skada träden och en samrådsanmälan behövs ska en avvägning ha gjorts om det finns alternativa åtgärder som innebär ett mindre ingrepp. Som särskilt skyddsvärda träd räknas:

- Jätteträd: Levande eller döda träd som är grövre än en meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
 - Mycket gamla träd: Levande eller död gran, tall, ek och bok som är äldre än 200 år. Övriga trädslag som är äldre än 140 år.
 - Grova hålträd: Levande eller döda träd som är grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstammen.
- * *Gamla grova träd har ofta höga naturvärden, både i sig själva och som livsmiljö för ett stort antal artgrupper. Flera av dessa artgrupper är också skyddade, såsom fladdermöss och fåglar. Även om gamla träd inte står inom befintliga kraftledningsgator så kan de beröras som kanträd.*

Om den planerade åtgärden riskerar att skada träd som klassas som alléträd och därmed omfattas av biotopskyddsbestämmelserna behövs dispens för att utföra åtgärden. Även skador på trädens rotsystem, exempelvis genom körning med tunga maskiner nära träden, strider mot biotopskyddsbestämmelserna. Trädens rotsystem sträcker sig ungefär femton gånger trädstammens diameter från träden. På svenska institutet för standarder kan du utan kostnad ladda ner dokumentet "[Trädvård - Termer och definitioner](#)"

- * *Alléer fyller en viktig funktion i landskapet, eftersom de ofta ligger i landskap där det inte finns så många andra gamla träd, de fungerar som spridningskorridorer för arter samt bidrar med ekosystemtjänster såsom luftrening och skuggning i stadsmiljöer. Alléer finns sällan inom kraftledningsgator men det förekommer där kraftledningar korsar vägar. Om alléträd riskerat att skadas krävs dispens från biotopskyddsbestämmelserna enligt 7 kapitlet 11 § miljöbalken.*

Försiktighetsåtgärder röjningsavfall

Avverkningsavfall/röjningsavfall ska inte läggas på fornlämningar eller dess närområde eller inom fornlämningsområde, i vatten eller våtmarker eller på skyddade småbiotoper som stenmurar och odlingsrösen. Om avverkningsavfall lämnas i betesmarker bör det samlas ihop i högar. Avverkningsavfall bör inte heller läggas på stigar eller vandringsleder.

- * *Röjningsavfall både skuggar, döljer och fyller ut den plats där det läggs. På exempelvis fornlämningar kan röjningsavfall dölja fornlämningen vilket riskerar att den oavsiktligt skadas i framtiden. För våtmarker kan det innebära att fuktområdet fylls igen och får en förändrad ekologi. Odlingsrösens djur- och insektliv gynnas av att de är varma och solbelysta vilket hindras av röjningsavfall.*

Fornlämningar

Innan röjning påbörjas bör de fornlämningar som ligger i ledningsgatan märkas med tydliga markeringar i fält eller på annat sätt säkerställas så att de inte blir skadade. Körning ska inte ske på fornlämningarna eller inom fornlämningsområdena. Uppläggning av material, virke eller grenar och toppar (grot) eller uppställning av eventuella maskiner och arbetsbodar bör inte ske för nära fornlämningar. En

lämning från år 1850 eller senare är inte fornlämning utan kallas för övrig kulturhistorisk lämning. En sådan har inte samma lagskydd, men ska visas hänsyn och akt-samhet.

- * *Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen (KML) från allt som kan skada dem. Eftersom fornlämningars storlek ofta är okänd, är även ett område runt om fornlämningen skyddat, ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet storlek beror på fornlämningen och varierar från fall till fall.*

Om det vid rasering av luftledning ska tas upp stolpar inom fornlämningsområden ska samråd (2 kap 10 § KML) ske. Om stolparna står inom reservat kan dispens krävas, se reservatsföreskrifterna för det aktuella området. En rasering av luftledning räknas inte som underhåll av ledningen.

Skyddade arter och områden

Om fridlysta eller rödlistade arter (VU, EN, CR) berörs behöver en anmälan för samråd göras, vissa åtgärder kan också kräva dispens från fridlysningsbestämmelserna. Ask och alm är rödlistade men samråd ska endast anmälas om de är särskilt skyddsvärda. Via Artsök (knappen "ART") i Länsstyrelsernas Webb-GIS finns det möjlighet att söka inrapporterade artfynd i Artportalen. Det kräver att man har inlogg och det kan skapas på www.artkoll.se. Arter med skyddsklass 3-5 (till exempel stora rovfåglar, tjäder, de mest sällsynta orkidéerna och ormbunkarna) kan inte ses, men övriga arter kan ses, till exempel de flesta fridlysta växter, samtliga groddjur, hasselmus och alla fladdermöss utom Bechsteins. Signalsök i Länsstyrelsernas Webb-GIS kan användas för att se om det finns någon art med högre skyddsklass i området, men det ges ingen mer exakt information. Länsstyrelserna har i varierande grad tillgång till observationsdata för de högre skyddsklassade arterna,

- * *Om det finns fridlysta eller rödlistade arter i ett område behöver generellt extra hänsyn tas till dessa. Vilken hänsyn som är lämpligt varierar från art till art och behöver hanteras i samråd med Länsstyrelsen.*

I områden med värden kopplande till rikt fågelliv (till exempel nyckelbiotoper, strandängar, våtmarker) och där artportalen ger observationer på artskyddade och rödlistade fåglar, får arbete inte utföras under vissa perioder för att undvika störning under fåglarnas häckningsperiod. Kontakta din Länsstyrelse för att få reda på vilka datum som gäller.

- * *Alla vilda fåglar i Sverige är fridlysta enligt artskyddsförordningen. Det innebär bland annat att det är förbjudet att avsiktligt störa dem, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsspe-rioder. Med att störa menas exempelvis en åtgärd som påverkar en fågel-arts häckningsframgång så att antalet individer av den arten i ett område riskerar att minska. Det kan ske genom att fåglarna tvingas överge sin häckningsplats eller att färre antal ungar överlever. Röjningsarbeten eller avverkning av träd kan därför vara olämpligt att göra på vissa platser under fåglars häckningssäsong. I vissa fall krävs även dispens från*

artskyddsförordningen för avverknings- eller röjningsarbeten under häckningsperioden.

För åtgärder i skyddade områden som till exempel naturreservat kan det behövas dispens eller tillstånd, se vad som står i föreskrifterna för det specifika området. Föreskrifter för skyddade områden hittar du på Naturvårdsverkets sida Skyddad Natur. Är åtgärden tillåten enligt föreskrifterna behöver ni inte ansöka om dispens från föreskrifterna. Däremot behöver ni göra en anmälan för samråd för den del av åtgärden som görs i det skyddade området. I Natura 2000-områden är det extra viktigt att inte påverka miljön. Om en åtgärd här kan påverka miljön på ett betydande sätt krävs tillstånd. Om marken inte skadas bör slyröjning kunna genomföras men samråd krävs om kanträd eller liknande påverkas.

Tänk också på

Rutiner för hantering av eventuellt spill och utsläpp av olja och drivmedel bör finnas framtagna innan arbetet påbörjas. Absorberande material för oljeuppsamling bör finnas. Vid arbete med fordon eller andra maskiner bör arbetet göras på ett sådant sätt att läckage av oljor och drivmedel inte uppstår.

Utsläpp av oljor och drivmedel kan vara mycket skadligt för miljön, främst för vattenlevande organismer. Även relativt små utsläpp kan få stora konsekvenser i känsliga miljöer.

Övriga upplysningar

En öppen ledningsgata är en attraktiv häckningsmiljö för bland annat törnskata, buskskvätta och trädlärka. En underhållsröjning anses gynna dessa arter, särskilt om enar som inte hotar ledningen lämnas och röjning inte sker under fåglarnas häckningsperiod. För mer information se:

E.ON och Länsstyrelsernas material från 2015: ["E.On i samarbetsprojekt kring biologisk mångfald i ledningsgator"](#) och/eller

Rapport från Svenska Kraftnät och Länsstyrelsen Jönköping om värden i kraftledningsgator ["Skyddsvärda arter och biotoper i kraftledningsgator"](#)

5. Anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken

En anmälan för samråd för ledningsarbeten ska skickas till Länsstyrelsen med vissa undantag. Om arbetet rör verksamheter och åtgärder inom Försvarmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk och Försvarets radioanstalt ska anmälan skickas till Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM).

En anmälan ska formellt innehålla följande:

(förordning (1998:904) om anmälan för samråd 8 §)

- Anmälan ska vara skriftlig
- Anmälan ska åtföljas av en karta
- En beskrivning av den planerade verksamheten eller åtgärden
- I den utsträckning som behövs i det enskilda fallet ska anmälan även innehålla en MKB (miljökonsekvensbeskrivning)
- Uppgifter om fastighetsägare och nyttjanderättshavare som berörs av verksamheten eller åtgärden

Under handläggning av anmälan kan Länsstyrelsen efterfråga mer underlag än det här eller mindre i det enskilda fallet, exempelvis kan en shape-fil tas emot istället för en karta och en inventering istället för en MKB. Av beskrivningen av verksamheten underlättar det för handläggningen av ärendet om det framgår vilken påverkan på natur- och kulturmiljövärden som åtgärden kan resultera i, samt vad för försiktighetsåtgärd som vidtas för respektive objekt. Fotografier av passager kan också bifogas till anmälan. Om den aktuella åtgärden berör en längre sträcka görs en anmälan för samråd för de delar av sträckan där åtgärden kan resultera i en väsentlig förändring av naturmiljön.

Anmäl minst sex veckor innan du planerar att genomföra åtgärden. Du måste alltid ha markägarens tillåtelse att utföra åtgärden.

När får jag börja?

En anmäld åtgärd får normalt påbörjas sex veckor efter att en komplett anmälan har kommit in till Länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan i sitt beslut meddela att man får börja tidigare. Om Länsstyrelsen inte har meddelat något beslut för samrådet inom sex veckor får verksamheten påbörjas men alla åtgärder som krävs för att undvika skada på naturmiljön måste ändå vidtas. Länsstyrelsen kan även meddela om fler försiktighetsåtgärder samt förelägga om återställning i efterhand.

Vad betyder besluten?

En länsstyrelse kan välja att svara på anmälan för samråd på olika sätt. De vanligaste typerna av besluten är förelägganden, ingen erinran, avvisning och avskrivning.

Avskriva

När ett ärende av någon anledning inte kan prövas eftersom åtgärden inte längre är aktuell, exempelvis för att sökande har dragit tillbaka ansökan, så fattar Länsstyrelsen ett beslut om avskrivning. Detta brukar mest vara en formalitet.

Avvisa

Beslut om avvisning kan ske på flera grunder. Länsstyrelsen kan avvisa en anmälan som är skickad till fel myndighet eller om den inte är komplett och därför inte går att pröva, exempelvis om det fattas kartor eller liknande. Det räknas då inte som att en anmälan för samråd har skett. Avvisning kan också göras om hela anmälan avser en verksamhet som är tillståndspliktig eller dispenspliktig enligt andra delar av miljöbalken och kan därför inte prövas i ett anmälningsförfarande.

Vissa Länsstyrelser kan också fatta beslut om avvisning av ärendet när en anmäld åtgärd är så liten att den inte alls riskerar att väsentligt förändra naturmiljön – alltså när en anmälan inte hade behövt göras. Då kan åtgärden genomföras i enlighet med anmälan, såvida tillräckliga försiktighetsåtgärder ändå vidtas.

Ingen erinran

Beslut om samråd utan erinran fattas när den anmälda åtgärden inte bedöms väsentligt förändra naturmiljön med de försiktighetsåtgärder som sökande har åtagit sig att genomföra. Om oförutsedd skada på naturmiljön uppstår är verksamhetsutövaren fortfarande ansvarig för att undvika och återställa dessa.

Föreläggande

Länsstyrelsen förelägger ofta om försiktighetsåtgärder. Det är när Länsstyrelsen ser behov av fler försiktighetsåtgärder än vad sökande själva har åtagit sig. Både verksamhetsutövarens föreslagna och de förelagda försiktighetsåtgärderna ska då vidtas. Om oförutsedd skada på naturmiljön uppstår är verksamhetsutövaren fortfarande ansvarig för att undvika och återställa dessa.

Beslut om förbud

Om det inte går att vidta tillräckliga försiktighetsåtgärder för att undvika en för stor skada på naturmiljön, kan Länsstyrelsen förbjuda åtgärden. Den får då inte genomföras, men om förbudet hindrar pågående markanvändning kan fråga om skadestånd mot staten bli aktuellt.

En anmäld åtgärd får normalt påbörjas sex veckor efter att den har anmälts till Länsstyrelsen, även om alla nödvändiga försiktighetsåtgärder ska vidtas. Om handläggningstiden är längre än sex veckor, exempelvis för att sökande behöver genomföra tidskrävande inventeringar, kan Länsstyrelsen besluta om ett tillfälligt förbud mot åtgärden inför att ett slutgiltigt beslut kan fattas.

Beslut om förväntad handläggningstid

Enligt 11 § förvaltningslagen har en verksamhetsutövare rätt att få ett beslut om förväntad handläggningstid om ärendet kan bli väsentligt försenat. För anmälan för samråd är ärendet väsentligt försenat om handläggningstiden går över den dubbla lagstiftade tiden på 6 veckor. Ett beslut om förväntad handläggningstid ska fattas så snart det står klart att ärendet kommer bli väsentligt försenat.

**Miljösamverkan
Sverige**